

บทที่ 5

บทสรุป

จักรวรรดินิยมอเมริกัน

นับตั้งแต่สิ้นสุดอาณาจักรโรมันอันยิ่งใหญ่เป็นต้นมา ไม่มีประเทศใดที่มีบทบาทและอิทธิพลเหนือรัฐอื่นๆ เท่ากับสหรัฐฯ ในยุคปัจจุบัน ดังที่นักเศรษฐศาสตร์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “สหรัฐฯ ควบคุมโลกดั่งมหาอำนาจผู้ยิ่งใหญ่ สหรัฐฯ เป็นผู้ครอบงำทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า และการติดต่อสื่อสาร มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จที่สุดในโลก มีอำนาจทางการทหารที่ไม่เป็นสองรองใคร” ชาวอเมริกันอีกสองคนผู้นิยมความยิ่งใหญ่ของสหรัฐฯ เหนือชาติอื่นๆ (Triumphalists) กล่าวในทำนองเดียวกัน “ระบบระหว่างประเทศทุกวันนี้มีได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบสมดุลงแห่งอำนาจ แต่เป็นระบบที่อเมริกาครอบครองความเป็นเจ้า (American Hegemony)”² ในขณะที่นักคิดอีกท่านหนึ่งได้อธิบายระบบระหว่างประเทศในปัจจุบันว่าเป็น “ระบบระหว่างประเทศของอเมริกาที่ประกอบด้วยประเทศพันธมิตรที่อยู่ภายใต้การพึ่งพิงจำนวนมาก การข่าวกรองที่มีเครือข่ายขนาดมหึมา หน่วยบัญชาการด้านการทหารระดับโลก 5 แห่ง กำลังพลทั้งชายและหญิงมากกว่า 1 ล้านคนซึ่งประจำอยู่ในห้าทวีป หน่วยลำเลียงกำลังพลเพื่อการสู้รบที่เฝ้าระวังอยู่ในทุกภาคพื้นมหาสมุทร เป็นผู้กุมผลผลิตทางเศรษฐกิจของโลก 30 %”³ ลักษณะตามที่หลายๆ คนกล่าวข้างต้น คงไม่อาจเรียกสหรัฐฯ เป็นอื่นไปได้ หากมิใช่ “ประเทศจักรวรรดินิยม”

ความเป็นจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ มีพัฒนาการอันยาวนาน ซึ่งอาจนับย้อนไปถึงตั้งแต่สมัยก่อตั้งประเทศหรือยุคสาธารณรัฐ ในช่วงนี้รูปแบบจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ มีลักษณะเหมือนเช่นประเทศจักรวรรดินิยมทั่วไป นั่นคือ “การขยายดินแดน” (territorial expansion) จากรัฐอาณานิคมที่อยู่ภายใต้การครอบงำของลัทธิจักรวรรดินิยมอังกฤษ รัฐเหล่านี้ได้รวมตัวกันต่อสู้และสามารถปลดแอกตัวเองจากระบอบที่กดขี่ของประเทศแม่ได้เป็นผลสำเร็จ ภายใต้สนธิสัญญาปารีส ปี ค.ศ. 1783 ซึ่งเป็นการยุติการทำสงครามประกาศเอกราชระหว่างอังกฤษและชาวอาณานิคมทำให้สหรัฐฯ มีพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่าจากขนาดของอาณานิคมทั้ง 13 รัฐเดิม อย่างไรก็ตาม การขยายจักรวรรดินิยมที่เป็นทางการของสหรัฐฯ ได้เริ่มขึ้นภายหลังจากการซื้อดินแดนหลุยเซียนา

¹ “America’s world,” *The Economist* (23 October 1999): 15.

² Robert Kagan and William Kristol, “The Present danger,” *The National Interest* No. 59 (Spring 2000): 64.

³ Michael Ignatieff, “Empire lite,” *Prospect* 83 (February 2003): 36.

จากฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1803 ซึ่งมีผลทำให้ขนาดประเทศที่เพิ่งก่อตั้งใหม่ของสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว หลังจากนั้นการขยายของสหรัฐฯ ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องภายใต้นโยบายสำรวจและขยายดินแดนไปทางตะวันตกของผู้นำสหรัฐฯ โดยดินแดนต่างๆ ที่สหรัฐฯ ครอบครองนั้นได้มาโดยวิธีการต่างๆ ทั้งการผนวก ทำสงคราม และการทำสนธิสัญญา ดินแดนที่ถูกสหรัฐฯ ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศได้แก่ เท็กซัส ปี ค.ศ. 1845 ในขณะที่การสงครามกับเม็กซิโกในระหว่างปี ค.ศ. 1846-1848 ซึ่งจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของเม็กซิโกนั้นได้ทำให้สหรัฐฯ ครอบครองดินแดนทางตะวันตกเฉียงใต้ที่เคยเป็นของเม็กซิโกทั้งหมดซึ่งครอบคลุมถึงแคลิฟอร์เนีย, เนวาดา, ยูทาห์, อารีโซนา และหลายส่วนของนิว เม็กซิโกและโคโลราโด สำหรับดินแดนที่ผนวกอันเป็นผลมาจากการทำสนธิสัญญา เช่น โอเรกอน (Oregon) อันเป็นผลมาจากการทำสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐฯ กับอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1846 เป็นต้น

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นโยบายขยายในภาคพื้นทวีปของสหรัฐฯ ก็ต้องพบอุปสรรคที่สำคัญก็คือ “ภาวะสิ้นสุดแห่งดินแดน” ซึ่งทำให้สหรัฐฯ เริ่มไม่มีพื้นที่ที่สามารถจะขยายต่อไปได้อีก กระนั้นก็ตาม ความพยายามที่จะขยายของสหรัฐฯ มิได้ยุติอยู่เพียงเท่านั้น สงครามระหว่างสหรัฐฯ กับสเปนในปี ค.ศ. 1898 นับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์อันนำมาสู่การขยายบทบาทของสหรัฐฯ ออกไปนอกภาคพื้นทวีป (oversea expansion) เป็นครั้งแรก ภายหลังจากสงครามสหรัฐฯ ในฐานะผู้ชนะได้เข้าควบคุมดินแดนต่างๆ ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลเก่าของสเปนไม่ว่าจะเป็นฟิลิปปินส์ เปอร์โตริโก เกาะกวม รวมถึงพื้นที่ที่สหรัฐฯ ได้ผนวกเป็นของตนเองไว้ในช่วงก่อนหน้านี้ ได้แก่ เกาะมิดเวย์ (ค.ศ. 1867) บางส่วนของเกาะซามัว (ค.ศ. 1889) และฮาวาย (ค.ศ. 1998) ในขณะที่ความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในสหรัฐฯ ได้ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด การขยายตลาดออกไปข้างนอกรวมทั้งการแสวงหาวัตถุดิบเพื่อนำมาป้อนระบบการผลิตมีความสำคัญมากขึ้น ในที่สุดสหรัฐฯ ได้ค้นพบรูปแบบใหม่ของการขยายนั้นก็คือ “การขยายบทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้า” แทนที่การขยายดินแดนในรูปแบบเดิม การขยายบทบาทดังกล่าวดำเนินไปภายใต้นโยบาย “เปิดประตู” ซึ่งสหรัฐฯ ได้ริเริ่มใช้กับจีนก่อนที่จะขยายไปสู่ประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา บทบาทของสหรัฐฯ ภายใต้นโยบายเปิดประตูโดยการครอบครองแต่เฉพาะดินแดนเล็กๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็นฐานให้กับการขยายตลาดและแหล่งทุนในภูมิภาคต่างๆ นี้เป็นที่รับรู้กันในนามของ “จักรวรรดินิยมที่ไม่เป็นทางการ” (informal empire) ซึ่งได้กลายมาเป็นลักษณะพื้นฐานสำคัญของการขยายบทบาทระดับโลกของสหรัฐฯ ในเวลาต่อมาและมีอิทธิพลอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

แม้การค้าของสหรัฐฯ ได้ขยายออกไปอย่างชัดเจนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ทว่าบทบาทด้านการเมืองและการทหารภายนอกภูมิภาคของสหรัฐฯ ยังคงจำกัดอยู่มาก สาเหตุสำคัญเกิดจาก

กระแสต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิอยู่โดดเดี่ยวภายในประเทศในเวลานั้นที่ยังค่อนข้างมีอิทธิพลในระดับสูง กระนั้นก็ตาม การใช้กำลังเข้าแทรกแซงเพื่อจัดระเบียบประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในลาตินอเมริกาซึ่งเป็นพื้นที่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐฯ ยังคงดำเนินไปอย่างเข้มงวดและบ่อยครั้ง ทั้งนี้ทราบเท่าที่ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ยังคงมีอยู่ในภูมิภาค เสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศในภูมิภาคที่ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอกย่อมมีความสำคัญสำหรับสหรัฐฯ ด้วย สหรัฐฯ ได้ใช้กำลังเข้าแทรกแซงประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ซึ่งประกอบด้วย คิวบา เม็กซิโก นิการากัว เฮติ สาธารณรัฐโดมินิกัน ฮอนดูรัส กัวเตมาลา ปานามา และโคลัมเบีย

การขยายบทบาททั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสหรัฐฯ ในระดับโลกได้เริ่มต้นอย่างจริงจังภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจยุโรปอ่อนแอลงอันเป็นผลจากสงคราม สหรัฐฯ ได้กลายมาเป็นมหาอำนาจที่เข้มแข็งมากที่สุดทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร ความเป็นมหาอำนาจที่เข้มแข็งทำให้สหรัฐฯ เริ่มจัดระเบียบโลกไปในทิศทางที่สอดคล้องและเอื้อต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของตัวเอง ในด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐฯ ก็คือ ความพยายามรักษาพื้นที่ดินแดนยูเรเชียไว้เพื่อปกป้องดินแดนที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์นี้จากการครอบครองของมหาอำนาจใดๆ ที่อาจกลายมาเป็นภัยคุกคามของสหรัฐฯ อีก และเหนือสิ่งไปกว่านั้นเป้าหมายสูงสุดของสหรัฐฯ ก็คือ การส่งเสริมและปกป้องสถานะความเป็นมหาอำนาจสูงสุดของตนเหนือการทำลายจากประเทศใดๆ ในด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ มุ่งมั่นที่จะจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้แนวคิดเสรีทุนนิยม ทั้งนี้เพื่อขจัดลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจที่เป็นสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจโลกในช่วงทศวรรษที่ 1930 ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ได้เล็งเห็นประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจดังกล่าวที่จะช่วยให้การค้าและการลงทุนของบริษัทสัญชาติอเมริกันขยายเข้าไปในประเทศและภูมิภาคต่างๆ โดยปราศจากอุปสรรคกีดกัน บทบาทของสหรัฐฯ ในช่วงนี้จึงนับได้ว่ามีความโดดเด่นแตกต่างจากช่วงที่ผ่านมาอย่างมาก โดยสหรัฐฯ มีเพียงละทิ้งแนวทางการอยู่โดดเดี่ยวโดยหันมายึดแนวทางการเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ยังคงได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำในการจัดระเบียบโลกทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของสหรัฐฯ คือ “การครองความเป็นเจ้า” (Hegemonic Project)

ในช่วงสงครามเย็น สหรัฐฯ ได้เผชิญกับความท้าทายที่สำคัญก็คือ สหภาพโซเวียต ซึ่งได้ก้าวขึ้นมาเป็นภัยคุกคามของสหรัฐฯ ทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง การยับยั้งภัยคุกคามนี้ของสหรัฐฯ เป็นไปภายใต้หลัก “การสกัดกั้น” (containment) ซึ่งดำเนินผ่านนโยบายต่างๆ ได้แก่ การเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศ การจัดตั้งระบบพันธมิตร และให้ความช่วยเหลือทั้ง

ทางด้านเศรษฐกิจและการทหารแก่ประเทศต่างๆ รวมทั้งการจัดตั้งฐานทัพและการเข้าแทรกแซงในหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม ในขณะที่คนส่วนใหญ่มักมองเฉพาะภาพการต่อสู้ระหว่างสหรัฐฯ กับโซเวียตในช่วงสงครามเย็น ทว่าการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐฯ เท่านั้น แท้ที่จริงแล้วเป้าหมายการสกัดกั้นของสหรัฐฯ ในช่วงนี้ยังรวมไปถึงประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯเองและศัตรูอื่นๆ ด้วย ดังเห็นได้จากการการขยายความร่วมมือภายใต้ระบบพันธมิตรกับประเทศต่างๆ ของสหรัฐฯ ซึ่งไปเป็นไปเพื่อการจำกัดบทบาทของประเทศต่างๆ ใ้ภายใต้ความร่วมมือ ในขณะที่เดียวกันการจัดตั้งฐานทัพและกองกำลังไว้ในพื้นที่ต่างๆ ตลอดจนการดำเนินนโยบายแทรกแซงก็เพื่อป้องกันและยับยั้งการทำลายจากศัตรูและประเทศพันธมิตร อนึ่ง ภัยคุกคามจากสหภาพโซเวียตยังได้ถูกสร้างภาพให้น่ากลัวเกินจริงโดยรัฐบาลสหรัฐฯ ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลทรูแมนเป็นต้นมา ซึ่งมีเพียงช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับประชาชนชาวอเมริกันเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสสำหรับรัฐบาลสหรัฐฯ ในการเรียกร้องเสียงสนับสนุนจากประชาชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพ ตลอดจนการส่งกำลังของตนออกมาภายนอกประเทศด้วย ในความคิดเห็นทำนองเดียวกันนี้ นักวิชาการหลายคนได้สรุปตรงกันว่า ด้วยปัจจัยภายในซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญของสหรัฐฯ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์และความมั่นคง การขยายจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ ย่อมจะเกิดขึ้นอยู่ดี ถึงแม้จะไม่มีภัยคุกคามจากโซเวียตก็ตาม

แผนการครองครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ ยังคงดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงหลังสงครามเย็น การล่มสลายของสหภาพโซเวียตพร้อมๆ กับการลดลงของบทบาทลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ขยายระบบเสรีนิยมของตนเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงเอเชียกลาง (ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลเก่าของโซเวียต) และเอเชียตะวันออก ในขณะที่เดียวกัน แม้ว่าการล่มสลายของโซเวียตได้ทำให้ภัยคุกคามหลักของสหรัฐฯ หดไป แต่ก็มิได้หมายความว่าสหรัฐฯ ไม่เล็งเห็นถึงศัตรูอื่นๆ ที่อาจก้าวขึ้นมาทำลายความเป็นมหาอำนาจสูงสุดของตนได้ การขยายบทบาทและสมาชิก NATO จนครอบคลุมถึงยุโรปตะวันตก รวมทั้งการใช้กำลังเข้าแทรกแซงในกรณีบอสเนียและโคโซโวในสมัยคลินตันมีนัยชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายของสหรัฐฯ ที่ยังคงต้องการรักษาบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคนี้ตลอดจนความพยายามยับยั้งป้องกันมิให้ศัตรูใดๆ หรือแม้แต่พันธมิตรของสหรัฐฯเอง ก้าวขึ้นมาทำลาย กล่าวได้ว่าแม้การล่มสลายของโซเวียตได้ทำให้นโยบายสกัดกั้นของสหรัฐฯ ที่มีต่อประเทศนี้หมดสิ้นไป แต่แนวทางการสกัดกั้นประเทศพันธมิตรและศัตรูอื่นๆ ของสหรัฐฯ ยังคงเป็นลักษณะต่อเนื่องอยู่จนหลังสงครามเย็น

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายนสหรัฐฯ ได้เผชิญหน้ากับภัยคุกคามหลักครั้งใหม่นั้นก็คือ “ลัทธิก่อการร้าย” แตกต่างจากภัยคุกคามในอดีต ภัยคุกคามนี้มิได้เกิดขึ้นจาก “รัฐ” แต่เป็นกลุ่ม

บุคคลที่มีขอบเขตเป้าหมายอันไม่จำกัดและมีเครือข่ายครอบคลุมอยู่ทั่วโลกซึ่งทำให้ยากต่อการดำเนินการป้องกันและตอบโต้ ท่ามกลางความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับลัทธิก่อการร้ายที่กลายมาเป็นภัยคุกคามสูงสุด รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุชได้ประกาศ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” (war of terrorism) พร้อมกับใช้กำลังโจมตีอัฟกานิสถานเพื่อตอบโต้กลุ่มก่อการร้ายอัล ไคดาซึ่งเป็นผู้ลงมือโจมตีสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 11 กันยายน ความพยายามของสหรัฐฯ มิได้หยุดอยู่เพียงแค่นี้ สหรัฐฯ ได้ใช้โอกาสนี้ในการเชื่อมโยงถึงลัทธิก่อการร้ายและรัฐที่ให้การสนับสนุนอื่นๆ ทั่วโลกโดยชี้ให้เห็นว่าทั้งหมดนี้คือศัตรูของสหรัฐฯ ที่ต้องกำจัดให้หมดสิ้น นอกจากนี้ ในขณะที่ภัยคุกคามจากลัทธิก่อการร้ายได้นำมาซึ่งข้อกังวลใจเกี่ยวกับ “อาวุธานุภาพทำลายล้างสูง” (WMD) ที่ผู้ก่อการร้ายอาจนำมาใช้สร้างความเสี่ยงขนาดใหญ่ สหรัฐฯ ถือโอกาสนี้ในการเชื่อมโยงถึง “รัฐอันธพาล” ซึ่งมีแนวโน้มในการครอบครองอาวุธดังกล่าวและอาจส่งมอบอาวุธเหล่านี้ให้กับขบวนการก่อการร้ายเพื่อนำมาใช้โจมตีสหรัฐฯ พร้อมๆ กับการนิยามเกาหลีเหนือ อิหร่าน และอิรักว่าเป็น “แกนแห่งความชั่วร้าย” (axis of evil) สหรัฐฯ ได้ประกาศหลักการ “โจมตีก่อน” อันเป็นการดำเนินการในลักษณะเอกภาคีเพื่อจัดการกับรัฐเหล่านี้ แม้ว่าหลักการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ขัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม

ปฏิบัติการโจมตีอิรักก่อนเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 2003 ภายหลังจากที่สหรัฐฯ กล่าวหาว่าอิรักได้ละเมิดข้อมติและกฎบัตรสหประชาชาติหลายข้อ ตลอดจนเป็นผู้ให้ความสนับสนุนขบวนการก่อการร้ายและมีอาวุธ WMD อยู่ในความครอบครอง อย่างไรก็ตาม เหตุผลของการทำสงครามกับอิรักของสหรัฐฯ มิได้เป็นเพราะอิรักเป็นภัยคุกคามเท่านั้น เป้าหมายที่สหรัฐฯ ต้องการบรรลุไปในคราวเดียวกันก็คือ “การจัดระเบียบภูมิภาคตะวันออกกลางใหม่” โดยสหรัฐฯ มุ่งหวังที่จะให้ “การเปลี่ยนระบอบปกครอง” ภายในอิรักเป็นแบบอย่างและปูทางไปสู่การเผยแพร่ประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ พร้อมกับยับยั้งและป้อมปรางศัตรูที่มีท่าทีและแนวโน้มเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคและสหรัฐฯ ในอนาคต

นอกจากนี้ เช่นเดียวกับในช่วงสงครามเย็นที่แนวคิดการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ถูกขยายไปสู่การสกัดกั้น “ศัตรูอื่นๆ” รวมทั้ง “ประเทศพันธมิตร” ของสหรัฐฯ เอง สงครามต่อต้านการก่อการร้ายได้ให้ “โอกาส” ในลักษณะเดียวกันแก่รัฐบาลสหรัฐฯ ในการขยายนโยบายสกัดกั้นศัตรูซึ่งครอบคลุมไปถึงประเทศในภูมิภาคใดๆ ที่มีแนวโน้มก้าวขึ้นมาท้าทายสหรัฐฯ ด้วย ทั้งนี้ดังจะเห็นได้จากความพยายามขยายบทบาทและเพิ่มขีดความสามารถทางการทหารของสหรัฐฯ ภายหลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายนโดยมีเป้าหมายเพื่อ “เสริมสร้างความปลอดภัยเหนือการทำลายของรัฐใดๆ” การเพิ่มฐานทัพทหารและกองกำลังของสหรัฐฯ ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก (ซึ่ง

หลายพื้นที่เหล่านี้ไม่มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับการทำสงครามกับการก่อการร้าย) รวมไปถึงการประกาศที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ของรัฐบาลสหรัฐฯ เมื่อถึงคราวจำเป็น เป็นต้น ความพยายามของสหรัฐฯ ทั้งหมดในช่วงหลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายนนี้เป็นไปตามยุทธศาสตร์หลักซึ่งดำเนินมาตั้งแต่หลังสงครามโลกที่ 2 นั่นก็คือ การส่งเสริมและรักษาระเบียบเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างประเทศที่สหรัฐฯ เป็นผู้นำเหนือการทำลายจากประเทศใดๆ หรือ “ความพยายามครอบครองความเป็นเจ้า” นั่นเอง

อัตลักษณ์แห่งชาติและนโยบายต่างประเทศ

อัตลักษณ์แห่งชาติถือเป็นลักษณะประจำชาติซึ่งมีความเฉพาะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ อัตลักษณ์แห่งชาติมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่หลักการ แนวคิด หรืออุดมการณ์ต่างๆ ที่ประเทศต่างๆ ให้การยึดถือเพื่อเป็นเครื่องมือหรือแบบแผนในกำหนดความสัมพันธ์ของสังคมภายในประเทศตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยทั่วไปแล้วอัตลักษณ์แห่งชาติมักเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการรวมตัวของชุมชนเพื่อก่อตั้งประเทศ โดยอาจมีลักษณะคงที่หรือเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา

สำหรับสหรัฐฯ อัตลักษณ์แห่งชาติถือได้ว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อรูปแบบการสร้างและขยายจักรวรรดินิยม ซึ่งทำให้ “จักรวรรดินิยมแบบอเมริกัน” (American Empire) มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากประเทศจักรวรรดินิยมอื่นๆ อัตลักษณ์ที่สำคัญของสหรัฐฯ จำแนกออกได้เป็น 3 แนวคิดใหญ่ๆ คือ 1) เสรีภาพ ความเสมอภาค และประชาธิปไตย 2) ความเป็นชนชาติที่อยู่เหนือและแตกต่างจากชนชาติอื่น และ 3) การอยู่โดดเดี่ยว แนวคิดทั้งสามนี้มีที่มาจากปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้อัตลักษณ์ของสหรัฐฯ มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นแตกต่างจากชนชาติอื่นๆ หลักการเสรีภาพ ความเสมอภาคและประชาธิปไตย มีที่มาจากการต่อสู้ของชาวอาณานิคมเพื่อปลดแอกตัวเองออกจากการกดขี่ครอบงำของประเทศจักรวรรดินิยมอังกฤษ ประวัติศาสตร์การต่อสู้อันหนักหน่วงและยาวนานทำให้หลักการดังกล่าวมีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งต่อชาวอาณานิคม หลักการนี้ถูกบรรจุไว้ในคำประกาศอิสรภาพและรัฐธรรมนูญตลอดจนได้กลายมาเป็นแบบแผนของระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของสหรัฐฯ ในเวลาต่อมา สำหรับแนวคิดที่ว่าด้วยความชนชาติที่อยู่เหนือและแตกต่างจากชนชาติอื่น ได้รับอิทธิพลเริ่มแรกจากจากพวก “พิวริตัน” ชาวคริสต์ที่อพยพจากอังกฤษเข้ามาตั้งรกรากในดินแดนอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 17 พวกพิวริตันมีความเชื่อว่าพวกเขาเป็น “ผู้ที่ถูกคัดเลือก” จากพระเจ้าให้ “ปฏิบัติภารกิจ” ในการสร้างโลกใหม่ที่บริสุทธิ์ในดินแดนอเมริกา หรือที่เรียกว่า “ห้วงเวลาแห่งความสุขและความ

ถูกต้อง” (Millennium) ตามแนวคิดของคริสต์ศาสนา โดยพวกพิวริตันมุ่งหวังว่าแบบแผนทางสังคมของตนจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประเทศหรือดินแดนอื่น (City on the Hill) แนวคิดนี้มีอิทธิพลสืบทอดมาถึงยุคปฏิวัติในอเมริกาแต่ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในเวลานั้น กล่าวคือ ความเชื่อในเรื่องชนชาติที่ถูกคัดเลือกได้เปลี่ยนจากชาวพิวริตันมาเป็นชาว “แองโกล แซกซอน” และเป้าหมายเกี่ยวกับช่วงเวลาแห่งความสุขและความถูกต้อง (ทางศาสนา) เปลี่ยนมาเป็น “ช่วงเวลาแห่งความสุขและความถูกต้องทางโลก” (Civil Millennium) แทน ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหวังทางสังคมของชาวอเมริกันในเวลานั้นที่ต้องการบรรลุถึงลักษณะสังคมที่มีเหตุผล เสรีภาพ ความเสมอภาคและประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม แนวทางที่ชาวอเมริกันในยุคเริ่มแรกยังคงยึดมั่นเช่นเดียวกับชาวพิวริตันก็คือ “การดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาติอื่น” (มิใช่เข้าไปจัดการเปลี่ยนแปลงสังคมอื่นให้เป็นเหมือนสังคมอเมริกัน) ส่วนการอยู่โดดเดี่ยว เป็นผลสืบเนื่องมาจากสองแนวคิดข้างต้น ซึ่งทำให้ชาวอเมริกันพยายามไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก เพราะเห็นว่าการกระทำดังกล่าวย่อมนำมาสู่การทำลายหรือความเสื่อมของสังคมของตนเอง ในขณะที่ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์อื่นได้แก่ การมีที่ตั้งที่อยู่ห่างไกลและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรได้เอื้อต่อการปฏิบัติตามแนวคิดนี้ อัตลักษณ์ทั้ง 3 ประการนี้นับเป็นแนวคิดที่ชาวอเมริกันในยุคเริ่มแรกให้การยอมรับนับถือในฐานะเป็น “คุณธรรมและคุณค่าอันดีงาม” ของประเทศและยังคงมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน

เมื่อเวลาผ่านไป คุณธรรมและคุณค่าอันดีงามที่ชาวอเมริกันยึดถือนี้ดูจะสอดคล้องกับความเป็นจริงน้อยลงไปทุกที อันเนื่องมาจากความต้องการ “ขยาย” (expansion) ประเทศที่เพิ่งก่อตั้งใหม่ ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่าง “อัตลักษณ์” กับ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ผู้กำหนดนโยบายสหรัฐฯ ได้หาทางออกให้กับความขัดแย้งนี้โดยการ “ประนีประนอม” “ผสมผสาน” คุณธรรมและคุณค่าอันดีงามของประเทศเข้ากับแนวทางการขยายของตน เริ่มตั้งแต่แนวคิดจักรวรรดินิยมเพื่อเสรีภาพ (Empire for Liberty) อันเป็นความพยายามขยายดินแดนของประเทศไปทางตะวันตก (รวมถึงการซื้อหลุยเซียน่า ในปี ค.ศ. 1803) โดยอ้างถึงการเสริมสร้างความเป็นสังคมสาธารณรัฐและการเผยแพร่เสรีภาพไปยังดินแดนที่ขยายออกไป, หลักการโชคชะตาที่ถูกกำหนด (Manifest Destiny) ซึ่งเป็นการยืนยันถึงแนวคิดจักรวรรดินิยมเพื่อเสรีภาพที่มีมาแต่เดิม พร้อมกับเปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ครอบครองดินแดนทั่วทวีปอเมริกาเหนือภายใต้หลักความเชื่อที่ว่าดินแดนเหล่านี้คือ “ดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์” หรือ “พรหมแดนธรรมชาติ” ที่พระเจ้ามอบให้แก่ชาว “แองโกล แซกซอน”, หลักการมอนโร (Monroe Doctrine) อันเป็นการย้ำถึงลัทธิอยู่โดดเดี่ยวของสหรัฐฯ และการประกาศให้ภูมิภาคนี้เป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ ปลอดภัยจากการคุกคามและการครอบงำของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นการประกาศเขต

อิทธิพลของสหรัฐฯ และปูทางไปสู่การขยายผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ในเวลาต่อมา, การเผยแพร่อารยธรรมไปสู่ดินแดนไร้อารยะ ซึ่งได้เปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ขยายอิทธิพลไปยังลาตินอเมริกา จนถึงคาบสมุทรแคริบเบียนและมหาสมุทรเอเชียแปซิฟิก และ “นโยบายเปิดประตู” (Open Door Policy) อันเป็นความพยายามขยายบทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้าออกไปนอกภูมิภาคของสหรัฐฯ (ภายหลังที่สหรัฐฯ ประสบกับภาวะการสิ้นสุดของดินแดน) ภายใต้ “แนวคิดการค้าเสรี”

ความพยายามประนีประนอมและผสมผสานแนวคิดอัตลักษณ์แห่งชาติเข้ากับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งสหรัฐฯ ได้ขยายบทบาททั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในระดับโลกอย่างจริงจังภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้แนวคิดหลักคือ “การเผยแพร่เสรีภาพ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการค้าเสรีไปสู่ประเทศต่างๆ” ซึ่งสหรัฐฯ ได้ใช้อ้างสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยอ้างถึงคุณธรรมและคุณค่าอันดีงามที่ได้รับการประนีประนอมใหม่นี้ สหรัฐฯ ได้ขยายบทบาทของตนเองจาก “การดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี” มาสู่ “การดำเนินการแทรกแซงเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมของชนชาติอื่น” ให้มีลักษณะเช่นเดียวกับสหรัฐฯ และจาก “หลักการอยู่โดดเดี่ยว” มาสู่ “แนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจการระหว่างประเทศ” พร้อมกันสร้างความรู้และความเข้าใจต่อสังคมโลกภายนอกว่า “เป้าหมายเชิงอัตลักษณ์แห่งชาติ” กับ “ผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ” มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือสิ่งเดียวกัน กล่าวคือ สหรัฐฯ มีความมุ่งหวังที่ดี ปราศจากความเห็นแก่ตัวในการขยายบทบาทและอิทธิพลของตนไปยังประเทศและภูมิภาคต่างๆ

อนึ่ง การขยายบทบาทของสหรัฐฯ โดยอ้างถึงเป้าหมายเชิงอัตลักษณ์แห่งชาตินั้นมักดำเนินไปพร้อมๆ กับการแบ่งแยกระหว่างสหรัฐฯ ซึ่งเป็น “ฝ่ายดี” (good) กับประเทศตรงข้ามที่เป็น “ฝ่ายชั่ว” (evil) ลักษณะดังกล่าวได้เกิดขึ้นตลอดช่วงประวัติศาสตร์นโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ยกตัวอย่างเช่น “จักรวรรดินิยมเพื่อเสรีภาพ” ต่อด้าน “ระบอบกดขี่ของประเทศโลกเก่า” (Old World tyranny), “อารยธรรม”(civilization) ต่อด้าน “ชนชาติป่าเถื่อน”(savage) และ “อนารยชน” (barbarians), โลกประชาธิปไตย(Democratic World) ต่อด้าน “ลัทธินาซี” “ลัทธิฟาสซิสต์” และ “คอมมิวนิสต์” เป็นต้น ซึ่งมีเพียงเป็นอวดอ้างคุณลักษณะที่แตกต่างระหว่างสหรัฐฯ กับชนชาติอื่นๆ อันเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์แห่งชาติเท่านั้น แต่ยังสามารถเปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ดำเนินการด้วยวิธีใดๆ เพื่อกำจัดฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคุณธรรมและคุณค่าอันดีงามของประเทศด้วย

เป็นที่ชัดเจนว่าเป้าหมายเชิงอัตลักษณ์แห่งชาติ (โดยเฉพาะแนวคิดที่ได้รับการ
 ประนีประนอมในช่วงหลัง) ได้ถูก “ขยายความ” โดยผู้นำและผู้กำหนดนโยบายเพื่อสร้าง
 ความชอบธรรม (legitimacy) ให้กับ “การขยายจักรวรรดินิยม” ของสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม
 เบื้องหลังทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับขยายบทบาทของสหรัฐฯ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่
 ไม่อาจปกปิดได้ก็คือ การที่สหรัฐฯ ได้ผนวกและยึดครองดินแดนจำนวนมากจากฝรั่งเศส รัสเซีย
 สเปน อังกฤษ เม็กซิโก รวมถึงชาวอเมริกันพื้นเมืองกว่า 3 ล้านคน (ซึ่งถูกสังหารและขับไล่ออกจาก
 พื้นที่) และในขณะที่สหรัฐฯ อ้างการเผยแพร่เสรีภาพและประชาธิปไตย แนวคิดดังกล่าวกลับถูก
 จำกัดไว้ใช้เฉพาะกับพวกชนชั้นนำบางกลุ่มและ “พวกผิวขาว” เท่านั้น นอกจากนี้ การซื้อขายใช้
 แรงงานทาสยังคงดำเนินไปอย่างเปิดเผยและต่อเนื่องตลอดช่วงศตวรรษที่ 19 นี้ ในความสัมพันธ์
 กับลาตินอเมริกาและอเมริกากลาง หลักการมอนโรได้ประกาศให้ภูมิภาคนี้ปลอดจากการคุกคาม
 ของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกก็จริง แต่ก็ได้เปิดโอกาสให้กับสหรัฐฯ ในการขยายบทบาทและเข้า
 มาตักตวงผลประโยชน์ในภูมิภาคนี้แต่เพียงผู้เดียว ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาประเทศใน
 ภูมิภาคนี้ได้ถูกผนวกเข้าสู่ระบบภายใต้สายการบังคับบัญชา (hierarchy of power) ที่มีสหรัฐฯ
 เป็นผู้นำ การกีดกันและแบ่งแยกทางเชื้อชาติ โดยสหรัฐฯ ถือสิทธิในการเข้าแทรกแซงตามวาระ
 และโอกาสที่ตนเห็นสมควร เช่นเดียวกับภายหลังสงครามสหรัฐฯ-สเปน สหรัฐฯ ให้เหตุผลใน
 การทำสงครามเพื่อการปลดปล่อยคิวบาจากสเปน ทว่าภายหลังสงคราม คิวบา ฟิลิปปินส์ และ
 เปอร์โตริโกกลับไม่ได้รับเอกราชอย่างแท้จริง สหรัฐฯ เข้าครอบงำประเทศเหล่านี้แทนที่สเปนโดย
 ใช้กำลังทหารในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านและเรียกร้องเอกราชอย่างโหดเหี้ยม พร้อมกับตักตวง
 ผลประโยชน์และทรัพยากรที่มีอยู่ในภูมิภาคนี้ ในช่วงสงครามเย็น การสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์
 ได้เปิดโอกาสให้สหรัฐฯ ขยายบทบาทเข้าไปแทรกแซงยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกทั้งโดยใช้กำลังและ
 การให้การสนับสนุนเพื่อบ่อนทำลายฝ่ายตรงข้าม และในขณะที่สหรัฐฯ อ้างถึงการเผยแพร่
 ประชาธิปไตย สหรัฐฯ ก็ได้ให้ความสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่รัฐบาลเผด็จการของประเทศ
 ต่างๆ จำนวนมาก อาทิ ประเทศลาตินอเมริกา ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ไต้หวัน กัมพูชา ฯลฯ รวมทั้ง
 การเข้าแทรกแซงเพื่อโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยในบางประเทศที่มีนโยบายขัดต่อผลประโยชน์
 ของตน เช่น อิหร่านและกัวเตมาลา (มีนโยบายขัดต่อผลประโยชน์ของบริษัทอเมริกัน) อินโดนีเซีย
 และอิตาลีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (เป็นประชาธิปไตยมากเกินไป โดยเปิดโอกาสให้พวก
 ฝ่ายซ้ายเข้ามามีส่วนร่วมในรัฐบาลด้วย) เป็นต้น

ในขณะที่ประกาศ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” รัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้การนำของ
 ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุชไม่ลืมที่จะอ้างถึง “เป้าหมายเชิงอัตลักษณ์แห่งชาติ” ด้วย
 ลักษณะดังกล่าวถือเป็นแบบแผนการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ มาตั้งแต่อดีตและมีความสืบเนื่อง

มาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกัน เหตุการณ์โจมตีของผู้ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายนก็ได้เอื้อโอกาสให้กับผู้นำและผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินการดังกล่าว พร้อมไปกับการชี้ให้เห็นถึงความเป็นชนชาติที่อยู่เหนือและแตกต่างจากประเทศอื่นซึ่งมี “หน้าที่” ในการเผยแพร่ “เสรีภาพ ประชาธิปไตย และการค้าเสรี” ไปสู่ประเทศต่างๆ ผู้นำสหรัฐฯ ได้แบ่งฝ่ายระหว่างสหรัฐฯ ซึ่งเป็น “ฝ่ายดี” และผู้ก่อการร้ายและรัฐที่ให้การสนับสนุนเป็น “ฝ่ายชั่ว” มิเพียงเท่านั้น นิยามความเป็นฝ่ายชั่วของผู้นำสหรัฐฯ ยังได้ขยายไปถึง “รัฐอันธพาล” ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศและครอบครองอาวุธอานุภาพทำลายล้างสูง โดยผู้นำสหรัฐฯ ได้เรียกขานรัฐเหล่านี้ว่า “แกนแห่งความชั่วร้าย” ความพยายามเชื่อมโยงถึงอัตลักษณ์แห่งชาติของผู้นำสหรัฐฯ ได้ดำเนินมาโดยตลอดนับตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนเป็นต้นมา ซึ่งมีเพียงเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานของชาวอเมริกันต่อความหมายและปฏิกริยาตอบโต้ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่ไปสู่การยอมรับในแนวทางการตอบโต้ที่มีลักษณะเฉพาะภายใต้ “หลักการบุช” อันได้แก่ การโจมตีก่อน การดำเนินการแบบเอกภาคี และการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการทหารเหนือการทำลายจากประเทศอื่นๆ ด้วย

เช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ถ้อยแถลงของรัฐบาลสหรัฐฯ มักชี้ชวนให้ประชาคมระหว่างประเทศและชาวอเมริกันเข้าใจว่าการดำเนินการต่างๆ ของสหรัฐฯ เป็นไปภายใต้ความมุ่งหวังที่ดีต่อสังคมโลกและประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตาม “วิธีที่สหรัฐฯปฏิบัติ” กับ “สิ่งที่สหรัฐฯประกาศ” มีความขัดแย้งแตกต่างกันซึ่งปรากฏในหลายๆ กรณี ยกตัวอย่างเช่น ในขณะที่สหรัฐฯนิยามผู้ก่อการร้ายว่าเป็น “ฝ่ายชั่ว” สหรัฐฯ ก็ได้เคยใช้วิธีเดียวกันนี้ในการกำจัดหรือทำลายฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นการโจมตีนิการาแก้วในช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งทำให้มีเสียชีวิตนับหมื่นคน, การให้การสนับสนุนกลุ่มมูจาฮิดีนในช่วงสงครามเย็นเพื่อล่อลวงให้โซเวียตเข้ามาติดกับดักในอัฟกานิสถานก่อนที่อัฟกานิสถานจะกลายมาเป็นแหล่งเพาะบ่มลัทธิก่อการร้ายที่หันมาต่อต้านสหรัฐฯ ในเวลาต่อมา, การวางระเบิดที่กรุงเบรุตโดยการสนับสนุนของรัฐบาลเรแกน, การทำลายโรงงานผลิตยาและเวชภัณฑ์อัล-ซีฟาในประเทศซูดานซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างทรมานหลายหมื่นคนเนื่องจากขาดยา และแม้แต่กรณีอิรักที่ถูกกล่าวหาว่าพยายามผลิตและครอบครอง WMD ก็ต้องไม่ลืมว่าสหรัฐฯนั่นเองที่ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการให้การสนับสนุนการผลิตอาวุธดังกล่าวและใช้อาวุธเหล่านี้กับอิหร่านในช่วงทศวรรษที่ 1980 ในหลายกรณีเหล่านี้เองได้สร้างความโกรธแค้นให้แก่ประเทศและกลุ่มคนต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุนำมาสู่ “การตอบโต้กลับ” (Blowback) ของคนกลุ่มนี้ต่อสหรัฐฯ ในที่สุด

ในกรณีที่สหรัฐฯ กล่าวหาว่าอิรักเป็น “รัฐอันธพาล” หรือ “แกนแห่งความชั่วร้าย” ที่ละเมิดมติและกฎบัตรสหประชาชาติ พฤติกรรมของสหรัฐฯ ก็มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ นับตั้งแต่

เข้าทำหน้าที่บริหารประเทศ รัฐบาลบุชได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงแนวทางการดำเนินนโยบายในลักษณะเอกภาคีโดยเฉพาะการไม่เข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาต่างๆ อาทิ พิธีสารเกียวโต (Kyoto protocol) สนธิสัญญาก่อตั้งศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ (ICC) สนธิสัญญาต่อต้านซีปนาวุธ (AMB) ฯลฯ รวมไปถึงการทำสงครามกับอิรักในกรณีล่าสุดนั้น สหรัฐฯ ก็ได้ดำเนินการโดยอาศัยวิธีการโจมตีก่อนที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศและไม่ผ่านความเห็นชอบของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความพยายามวางตัวอยู่เหนือกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ทั้งสิ้น

ในความพยายามส่งเสริมและเผยแพร่เสรีภาพและประชาธิปไตยไปสู่ประเทศต่างๆ ก็เช่นกัน ในขณะที่สหรัฐฯ อ้างเหตุผลในการโจมตีอิรักเพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยและเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในทางปฏิบัติแล้วยังคงมีความคลางแคลงสงสัยจากหลายๆ ฝ่ายถึงความจริงใจของรัฐบาลสหรัฐฯ ในการดำเนินดังกล่าว ในเมื่อพฤติกรรมของสหรัฐฯ หลายๆ กรณีนั้นมีความขัดแย้งกับสิ่งที่ผู้นำสหรัฐฯ ประกาศ ทั้งนี้ในอดีตมีผู้นำหลายประเทศที่ปฏิบัติต่อประชาชนและชนกลุ่มน้อยในประเทศของตนอย่างโหดเหี้ยมในอัตราที่เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกับอิรัก อาทิ ประเทศลาตินอเมริกาในระหว่างทศวรรษที่ 1950-1970 อิหร่าน ยุคชาห์ แอฟริกาใต้ยุคที่ใช้นโยบายแบ่งแยกสีผิวระหว่าง ค.ศ. 1948-1994 ฟิลิปปินส์ในยุค มาร์คอส อินโดนีเซียในยุคซูฮาโต้ ฯลฯ กรณีเหล่านี้นอกจากสหรัฐฯ ไม่สนใจเข้าไปจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีหลายกรณีที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ เองด้วย นอกจากนี้ นับตั้งแต่สหรัฐฯ ประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้ายเป็นต้นมา ได้ปรากฏการให้ความช่วยเหลือและการร่วมเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ กับบางประเทศ เช่น อุซเบกิสถานและปากีสถาน ในกรณี อุซเบกิสถาน ผู้นำคือนายคาริมอฟนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนประชาชนของตนเองอย่างกว้างขวาง ส่วนปากีสถาน ผู้นำคือ นายพลเพอร์เวซ มูเซอร์ราฟได้เข้าสู่อำนาจโดยทุจริตการเลือกตั้งเมื่อปี ค.ศ. 2002 ในขณะเดียวกันมีรายงานและเผยแพร่ภาพผ่านสื่อต่างๆ ถึงพฤติกรรมที่โหดเหี้ยมของทหารสหรัฐฯ ในการทรมานนักโทษอิรักและชาวมุสลิมต่างศาสนาที่คูอานู เกรบ อ่าวกววนตานาโม และคุกลับในอัฟกานิสถาน พฤติกรรมเหล่านี้ของสหรัฐฯ ยังคงปรากฏต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จากเหตุผลและข้อสังเกตข้างต้นทำให้พอสรุปได้ว่า การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายนับตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เป็นต้นมานั้น สหรัฐฯ ต้องการบรรลุ “เป้าหมายด้านผลประโยชน์และความมั่นคง” ของตนเป็นหลัก ส่วน “เป้าหมายเชิงอัตลักษณ์แห่งชาติ” เป็นเพียงข้ออ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับวิธีการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ เท่านั้น ที่กล่าวเช่นนี้มิได้เป็นการปฏิเสธความมีอยู่จริงของแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งชาติของสหรัฐฯ เพียงแต่

พยายามชี้ให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวได้ถูก “ประนีประนอม” “ผสมผสาน” เข้ากับเป้าหมายที่แท้จริงทางนโยบายโดยผู้นำและผู้กำหนดนโยบาย และการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงอุดมคติของสหรัฐฯ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป้าหมายนี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายด้านผลประโยชน์และความมั่นคงซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงนั่นเอง

เอกภาคินิยมและพหุภาคินิยม

ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา สหรัฐฯ ได้ยึดถือแนวทางการดำเนินนโยบายของตนทั้งลักษณะเอกภาคีและพหุภาคี แนวคิดเอกภาคินิยม ได้แก่ หลักการดำเนินนโยบายที่มุ่งจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองโดยหลีกเลี่ยงการปฏิบัติการร่วม (collective action) หรือผ่านกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐต่างๆ ลักษณะดังกล่าวทำให้สหรัฐฯ สามารถใช้ขีดความสามารถของตนเองในการดำเนินการตามที่ตนเห็นสมควรได้อย่างเป็นอิสระโดยไม่ผูกมัดหรือถูกยับยั้งจากประเทศพันธมิตรหรือสถาบันระหว่างประเทศใดๆ ในทางตรงกันข้าม แนวคิดพหุภาคินิยมเป็นการเน้นถึงวิธีการจัดการกับประเด็นปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือกับประเทศต่างๆ แบบหลายฝ่ายหรือผ่านกลไกหรือสถาบันระหว่างประเทศ วิธีการนี้ นอกจากสหรัฐฯ จะได้รับความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ร่วมกันแล้ว กลไกภายใต้ระบบพหุภาคียังนับเป็นเครื่องมือในการควบคุมและจำกัดบทบาทของประเทศทั้งหลายให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์และความมั่นคงของสหรัฐฯ ด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการโดยผ่านกลไกหรือสถาบันพหุภาคีนี้นัยยะหมายความว่าสหรัฐฯ ต้องจำกัดอำนาจอธิปไตยส่วนหนึ่งไว้ภายใต้กลไกหรือสถาบันเหล่านี้ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ ไม่สามารถตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ได้ด้วยตัวเองอย่างเป็นอิสระเมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางแบบเอกภาคี

โดยภาพรวม ในช่วงภายหลังก่อตั้งประเทศจนถึงกลางศตวรรษที่ 20 (ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2) กล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินนโยบายสหรัฐฯ มีลักษณะที่ยึดถือแนวคิดเอกภาคินิยมเป็นสำคัญ โดยส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของผู้ก่อตั้งประเทศในเวลานั้นที่ไม่ต้องการนำประเทศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศใด (non-entangling alliances) เพื่อป้องกันความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก (ที่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรด้วย) ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าอันดีงามของประเทศ แต่ในอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือ ความต้องการมีอำนาจและบทบาทเหนือดินแดนที่เป็นเขตอิทธิพลของสหรัฐฯ อย่างเต็มที่และเป็นอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงหรือกีดกันจากมหาอำนาจใดๆ การดำเนินการในลักษณะเอกภาคีในช่วงเวลาดังกล่าวได้ปรากฏนับตั้งแต่การดำเนินนโยบายขยายไปทางตะวันตก ซึ่งเป็นการทำสงครามและผนวกดินแดนต่างๆ มาไว้ครอบครองโดยการกระทำฝ่ายเดียวของสหรัฐฯ ในขณะที่หลักการมอนโร มิได้

เป็นการประกาศแนวทางการอยู่โดดเดี่ยวอย่างแท้จริงที่หลายคนเข้าใจ (เนื่องจากสหรัฐฯ ได้จำกัดบทบาทด้านการเมืองกับโลกภายนอกก็จริง แต่บทบาทในด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ยังคงขยายออกมานอกภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง) แต่เป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงที่จะไม่ร่วมผูกพันเป็นพันธมิตรต่อประเทศใดๆ และย้ำถึงยืนจุดยืนที่ว่าทวีปอเมริกาเหนือคือ “เขตอิทธิพลโลกตะวันตก” ที่สหรัฐฯ เท่านั้นเป็นผู้ครอบครอง การดำเนินการในลักษณะเอกภาคีของสหรัฐฯ รวมไปถึงนโยบายแย่งชิงประเทศลาตินอเมริกาและคาบสมุทรแคริบเบียนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งดำเนินไปตามภาวะและโอกาสภายใต้การตัดสินใจของสหรัฐฯ ในขณะที่นโยบายเปิดประตูระหว่างสหรัฐฯ กับจีนนั้นดำเนินไปภายใต้ผลประโยชน์ที่มีสหรัฐฯ มีเช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ โดยมีได้มีข้อผูกพันใดๆ ระหว่างประเทศมหาอำนาจร่วมกัน และเมื่อเหตุการณ์ได้บีบบังคับให้สหรัฐฯ เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งแรก การเข้าร่วมสงครามของสหรัฐฯ ก็มีใช้ในฐานะหนึ่งใน “ประเทศสัมพันธมิตร”(formal Allies) แต่เป็นเพียง “มหาอำนาจที่มีส่วนร่วม” (associated power) เท่านั้น แนวคิดเอกภาคีนิยมมีอิทธิพลต่อนโยบายของสหรัฐฯ จนกระทั่งถึงหลังสงครามโลก แม้ว่าประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสันได้พยายามเสนอให้สหรัฐฯ เข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติภายใต้ “ระบบความมั่นคงร่วมกัน” ภายหลังจากสงคราม แต่แนวทางดังกล่าวก็ถูกปฏิเสธจากสภาองเกรสในที่สุด อนึ่ง การยึดถือแนวทางเอกภาคีนิยมของสหรัฐฯ นี้มิได้หมายความว่าสหรัฐฯ ปฏิเสธความร่วมมือกับประเทศต่างๆ โดยสิ้นเชิง อันที่จริงแล้วได้เกิดข้อตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐฯ กับต่างประเทศเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา เพียงแต่สหรัฐฯ ไม่ต้องการที่จะเข้าไปผูกพันกับความร่วมมือใดๆ ในลักษณะถาวรหรือระยะยาว

โดยตระหนักถึงบทเรียนจากสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง ประกอบกับการคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในระยะยาวของประเทศ ส่งผลให้ผู้นำในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเข้ามีส่วนร่วมในกิจการระหว่างประเทศโดยยึดแนวคิดพหุภาคีนิยมมากขึ้น อันที่จริงการดำเนินการลักษณะพหุภาคีได้เกิดขึ้นก่อนที่สงครามจะสิ้นสุดแล้ว โดยในการเข้าร่วมสงครามครั้งที่สองนี้ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้ยืนยันถึงความเป็นหนึ่งในประเทศ “พันธมิตรที่ยิ่งใหญ่” (Grand Alliance) ของสหรัฐฯ ร่วมกับประเทศสัมพันธมิตรอื่นๆ แตกต่างไปจากในช่วงสงครามครั้งแรกที่สหรัฐฯ จำกัดตัวเองในฐานะ “มหาอำนาจที่มีส่วนร่วม” เท่านั้น แนวคิดพหุภาคีนิยมได้รับการขยายเมื่อสงครามสิ้นสุดลง ทั้งนี้สหรัฐฯ ผู้มีชัยในสงครามได้แสดงออกอย่างกระตือรือร้นในการเป็นผู้นำเพื่อจัดระเบียบโลกใหม่ โดยเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งกลไกและสถาบันต่างๆ เพื่อทำหน้าที่สร้างเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ UN World Bank IMF GATT เป็นต้น เพื่อชักจูงประเทศต่างๆ ให้เข้ามาร่วมมือกัน สหรัฐฯ ได้ยินยอมจำกัดอำนาจของตนเองบางส่วนไว้ภายใต้กลไกและสถาบันเหล่านี้ ซึ่งนอกจากจะทำให้สหรัฐฯ ได้รับ

ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจากประเทศต่างๆ แล้ว กฎเกณฑ์และข้อตกลงต่างๆ ภายใต้สถาบันเหล่านี้ยังเป็นตัวจำกัดและควบคุมอำนาจและบทบาทของประเทศต่างๆ ไปทิศทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ด้วย เมื่อสหรัฐฯ เผชิญหน้ากับสหภาพโซเวียตในสงครามเย็น แนวทางเดียวกันนี้ยังคงเป็นหัวใจสำคัญของนโยบายสหรัฐฯ ในการเอาชนะศัตรู ภายหลังจากที่ลัทธิคอมมิวนิสต์แพร่ขยายออกไป สหรัฐฯ ได้ร่วมมือกับประเทศต่างๆ จัดตั้งระบบพันธมิตรในระดับภูมิภาคขึ้น อาทิ NATO OAS ANZUS SEATO ฯลฯ เพื่อใช้กลไกเหล่านี้ในการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ สหรัฐฯ ยินยอมจำกัดอำนาจบางส่วนของตนไว้ภายใต้กลไกที่จัดตั้งขึ้น พร้อมๆ ไปด้วยกับดำเนินนโยบายให้ความช่วยเหลือประเทศพันธมิตร แนวทางดังกล่าวทำให้สหรัฐฯ ได้รับความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามจนกระทั่งสงครามเย็นสิ้นสุดลง ในขณะเดียวกัน กลไกที่จัดตั้งขึ้นเหล่านี้ยังได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการจำกัดบทบาทและควบคุมทั้งประเทศพันธมิตรและศัตรูอื่นๆ มิให้ก้าวขึ้นมาท้าทาย ตลอดจนช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไปในทิศทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ

แนวคิดพหุภาคีนิยมมีอิทธิพลต่อทิศทางนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ จนถึงช่วงหลังสงครามเย็น ดังเห็นได้จากการที่สหรัฐฯ ในสมัยบุชผู้พ่อนำกำลังภายใต้การสนับสนุนของประเทศพันธมิตรและสหประชาชาติเข้าโจมตีอิรักในช่วงวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย ปี ค.ศ. 1990-1991 ในรัฐบาลคลินตันแนวทางพหุภาคีได้ดำเนินไปภายใต้ “ยุทธศาสตร์เกี่ยวข้อและการขยาย” ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งและขยายความร่วมมือทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศต่างๆ จำนวนมาก อาทิ การขยายจำนวนสมาชิก NATO ซึ่งครอบคลุมถึงยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก การก่อตั้งความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาภายใต้กรอบ NAFTA และการขยายความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในกรอบ APEC เป็นต้น

พหุภาคีนิยมนับเป็นแนวคิดที่ผู้นำและผู้กำหนดนโยบายสหรัฐฯ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาให้การยึดถือเป็นแบบแผนหลักก็จริง แต่ก็มิได้หมายความว่าสหรัฐฯ ได้ละทิ้งแนวทางแบบเอกภาคีที่เคยดำเนินมาก่อนหน้านี้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ในขณะที่พหุภาคีนิยมนับเป็นแบบแผนการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นแนวทางการวิเคราะห์ของนักคิดกระแสหลักส่วนใหญ่ นักคิดอีกฟากฝั่งหนึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นเอกภาคีซึ่งได้ดำเนินอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ด้วย เอกภาคีนิยมของสหรัฐฯ ตามที่นักคิดฝ่ายหลังชี้ให้เห็นนี้ได้เป็นยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ ประกาศอย่างเป็นทางการ แต่ได้ปรากฏในทางปฏิบัติหลายกรณี อาทิ ในขณะที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งกลไกพหุภาคีในความสัมพันธ์กับประเทศยุโรป ลักษณะดังกล่าวกลับแทบไม่ปรากฏในเอเชีย นอกจากนี้ การใช้กำลังเข้าแทรกแซงในประเทศโลกที่สามในหลายกรณีของสหรัฐฯ ก็มีได้ผ่านกลไกพหุภาคีใดๆ เช่น ใน

สงครามเวียดนามระหว่างปีค.ศ. 1954-1975, กรณี “เบย์ ออฟ พิก” (Bay of Pig) ปี ค.ศ.1961 การล้มล้างรัฐบาลบราซิลในปีค.ศ.1964, การสนับสนุนการรัฐประหารในชิลีเมื่อปี ค.ศ.1973 ฯลฯ ในช่วงหลังสงครามเย็นก็เช่นกัน แม้ว่ายุทธศาสตร์การเกี่ยวข้องและการขยายในรัฐบาลคลินตัน ได้นำมาสู่ความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคีกับประเทศต่างๆ แต่ก็มีหลายๆ กรณีที่รัฐบาลชุดนี้ ดำเนินการในลักษณะเอกภาคีที่สร้างความขุ่นเคืองให้กับประเทศพันธมิตร ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมจ่ายเงินอุดหนุนแก่สหประชาชาติ การปฏิเสธเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาต่างๆ หลายฉบับ เช่น พิธีสารเกียวโต สนธิสัญญาก่อตั้งศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ ความตกลงเกี่ยวกับการห้ามใช้ทุ่นระเบิดเพื่อสังหารบุคคล เป็นต้น รวมถึงการใช้มาตรการตอบโต้ทางเศรษฐกิจในลักษณะฝ่ายเดียวต่อประเทศต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การวิเคราะห์ของนักวิชาการฝ่ายหลังนี้ทำให้เราเห็นว่า เอกภาคีนิยมยังคงเป็นแบบแผนทางนโยบายที่สหรัฐฯยึดมั่นอย่างไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ทราบเท่าที่สหรัฐฯ ยังมีสถานะเป็นประเทศอภิมหาอำนาจ “เอกสิทธิ์ในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างเป็นอิสระ” จึงย่อมเป็นสิ่งที่มีโอกาสหลีกเลี่ยงได้

การบริหารประเทศภายใต้รัฐบาลประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุชสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการรักษา “เอกสิทธิ์ในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างเป็นอิสระ” ของสหรัฐฯ อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพียงชั่ว 8 เดือนแรกของการเข้าบริหารประเทศ รัฐบาลบุชก็ได้แสดงออกถึงท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมระหว่างประเทศด้วยการปฏิเสธเข้าร่วมเป็นภาคีข้อตกลงและสนธิสัญญาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การยกเลิกเป็นภาคีในสนธิสัญญาป้องกันขีปนาวุธ (ABM) กับรัสเซียพร้อมทั้งหันมาเสริมสร้างระบบป้องกันขีปนาวุธของตน (NMD) แทน พิธีสารเกียวโต (Kyoto protocol) ว่าด้วยการลดอุณหภูมิโลก การต่อต้านการให้สัตยาบันสนธิสัญญาห้ามการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ (CTBT) การปฏิเสธเข้าเป็นสมาชิกศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ (ICC) เป็นต้น ภายหลังเหตุการณ์การโจมตีของผู้ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายน ทั่วโลกต่างคาดหวังถึงการกลับเข้ามาร่วมมือของสหรัฐฯกับประเทศต่างๆ เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามครั้งใหม่ แต่สหรัฐฯยังคงรักษาท่าทีแบบเดิมของตนไว้ ทั้งนี้ในขณะที่ประเทศพันธมิตรยุโรปได้เสนอความช่วยเหลือผ่านกรอบ NATO สหรัฐฯ กลับปฏิเสธความช่วยเหลือดังกล่าว แต่ได้นำกำลังของตนภายใต้ “ความร่วมมือเฉพาะกิจ” (coalition of the willing) กับเฉพาะบางประเทศเข้าโจมตีอัฟกานิสถานและเครือข่ายการก่อการร้ายอัลไคดา ภายหลังเสร็จสิ้นภารกิจในอัฟกานิสถาน สหรัฐฯ ได้ขยายภัยคุกคามซึ่งครอบคลุมถึง “รัฐอันธพาล” อันได้แก่ อิรัก อิหร่าน และเกาหลีเหนือ พร้อมกับประกาศหลักการ “โจมตีก่อน” (preventive war) เพื่อจัดการกับศัตรูเหล่านี้อันเป็นวิธีการที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ หลักการดังกล่าวยังได้ถูกนำมาบรรจุไว้อย่างเป็นทางการใน “เอกสารยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ” (The National Security Strategy—NSS) ปี ค.ศ. 2002 เพื่อใช้

เป็นแนวทางในดำเนินนโยบายกับประเทศต่างๆ หลังจากนั้น สหรัฐฯ ได้แปรหลักการนี้ไปสู่การปฏิบัติด้วยการนำกำลังภายใต้ “ความร่วมมือเฉพาะกิจ” กับอังกฤษเข้าโจมตีอิรัก เมื่อต้นปี ค.ศ. 2003 ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยปราศจากความเห็นชอบจากคณะมนตรีความมั่นคงฯ

การดำเนินนโยบายของรัฐบาลบุชที่เน้นแนวคิดเอกภาคีนิยมและการโจมตีก่อนโดยเฉพาะในช่วงหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนนี้ได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากผู้บริหารระดับสูงที่เรียกว่า “สายเหยี่ยว” (hawk) ในความเป็นจริงบทบาทและแนวคิดของพวกสายเหยี่ยวมีมาก่อนหน้านี้นี้เป็นเวลานานพอสมควรแล้ว โดยเฉพาะแนวคิดการรักษาความเป็นอธิปไตยอำนาจสูงสุดโดยอาศัยแสนยานุภาพอันเหลือล้นทางทหารของสหรัฐฯ ที่ปรากฏในเอกสาร “แนวทางการวางแผนป้องกันประเทศ” (DPG) ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยพล วูลโฟวิทซ์และทีมงานในสมัยบุชผู้พ่อ แผนการดังกล่าวระบุถึงแนวทางเพื่อ “การป้องกันการเกิดขึ้นของคู่แข่งใหม่” ซึ่งรวมไปถึงการใช้กำลังเพื่อ “โจมตีก่อน” และการจัดการในลักษณะ “เอกภาคี” เมื่อจำเป็น เหตุการณ์ 11 กันยายนนับเป็น “โอกาส” ให้กับผู้บริหารสายเหยี่ยวที่หวนกลับมารับตำแหน่งในรัฐบาลชุดนี้ได้สานต่อแนวนโยบายที่ “แข็งกร้าว” ของตนอีกครั้ง ในทัศนะของพวกสายเหยี่ยวซึ่งมีแนวคิดแบบ “ลัคนิยม” เหตุการณ์ 11 กันยายนเป็นสิ่งยืนยันถึงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย ในขณะที่เดียวกันพวกเขาเชื่อว่าพลังอำนาจทางการทหารของสหรัฐฯ เท่านั้นที่จะช่วยปกป้องประเทศจากภัยคุกคามเหล่านี้ได้ ไม่ใช่ข้อตกลงหรือสถาบันระหว่างประเทศ นอกจากนี้การจัดการแบบเอกภาคีย่อมทำให้สหรัฐฯ สามารถตัดสินใจและดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเป็นอิสระโดยไม่ถูกยับยั้งหรือกีดขวางจากประเทศใดๆ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพวกสายเหยี่ยวปฏิเสธแนวคิดพหุภาคีนิยมโดยสิ้นเชิง ในหลายโอกาสที่บุชและผู้บริหารสายเหยี่ยวได้กล่าวสนับสนุนแนวทางความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรและสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม แนวทางความร่วมมือของพวกเขามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากหลักการโดยทั่วไป กล่าวคือ ความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศต่างๆ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีลักษณะเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ที่เห็นได้ชัดเจนเท่านั้น และสหรัฐฯ ยังคงถือสิทธิเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเหนือประเทศต่างๆ

อนาคตของจักรวรรดินิยมอเมริกัน

ท่าทีอันก้าวร้าวของสหรัฐฯ ในช่วงหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประเทศจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ อย่างชัดเจน แต่ก็มีได้หมายความว่าโลกอยู่ภายใต้การครอบงำของสหรัฐฯ ทั้งหมด หรือสหรัฐฯ เป็นผู้กุมชะตากรรมตลอดจนควบคุมกฎเกณฑ์และประเด็นต่างๆ ระหว่างประเทศแต่เพียงผู้เดียว เช่นเดียวกับประเทศจักรวรรดินิยมทั้งหลายในอดีตที่ต่างก็มี

ข้อจำกัดของตน สหรัฐฯ ก็มีได้ อยู่ในข่ายยกเว้น ทั้งนี้ นอกจากจักรวรรดินิยมอเมริกันมิได้มีลักษณะเป็น “การควบคุมโดยตรง” ซึ่งทำให้สหรัฐฯ ไม่มีอำนาจเหนือกิจการภายในและภายนอกของประเทศต่างๆ อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดแล้ว ในหลายกรณี สหรัฐฯ จำเป็นต้องประนีประนอมยอมรับการปฏิเสธและไม่พอใจของบางประเทศ และหลายกรณีเช่นกันที่สหรัฐฯ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายโดยการดำเนินการตามลำพังได้ แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศพันธมิตร การโจมตีของผู้ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายนนับเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการก้าวขึ้นมาท้าทายของ “ตัวแสดงที่มีไช้รัฐ” ต่อประเทศมหาอำนาจสูงสุดอย่างสหรัฐฯ ปัญหาที่อยู่เหนือขีดความสามารถของสหรัฐฯ ที่จะจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพัง ในขณะที่สหรัฐฯ ใช้อำนาจทางการทหารของตัวเองที่มีอยู่อย่างเหลือล้นเพื่อสยบผู้ก่อการร้าย แต่ก็มีได้มีหลักประกันใดๆ ว่าแนวทางดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จดังที่รัฐบาลสหรัฐฯ คาดคิด ในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศปัจจุบัน กรอบความคิด “เกมหมากรุกสามมิติ” (three-dimensional chess game) ของโจเซฟ เฮล ไนย์ (Joseph S. Nye) น่าจะให้คำอธิบายถึงข้อจำกัดของจักรวรรดินิยมอเมริกันได้ดีที่สุด ในกระดานบนสุด อันได้แก่ มิติด้านการทหารนั้น แม้ว่าสหรัฐฯ จะเป็นผู้กุมอำนาจเหนือประเทศต่างๆ ด้วยแสนยานุภาพของกองทัพและเทคโนโลยีทางการทหารที่ไม่มีประเทศใดสามารถก้าวขึ้นมาทัดเทียมได้ในระยะเวลาอันใกล้นี้ แต่สำหรับกระดานกลาง (middle chessboard) ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ และกระดานล่างสุด (bottom chessboard) ได้แก่ มิติความสัมพันธ์แบบข้ามชาติ (transnational relations) สหรัฐฯ มิได้อยู่ในฐานะเป็นผู้ควบคุมหรือครอบงำแต่อย่างใด โดยเฉพาะในกระดานล่างสุด ผู้เล่นที่อยู่ในกระดานนี้มีได้มีเพียงรัฐที่เป็นตัวแสดงเท่านั้น แต่ยังคงรวมถึงตัวแสดงอื่นๆ เช่น บรรษัทข้ามชาติ องค์กรที่มีไช้รัฐ รวมทั้งขบวนการก่อการร้ายที่มีเครือข่ายข้ามชาติ ในกระดานนี้เองที่สหรัฐฯ ต้องเผชิญกับความหลากหลายและซับซ้อนของปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อการร้าย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ยาเสพติด การแพร่กระจายอาวุธร้ายแรง โรคภัยต่างๆ ฯลฯ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ มิได้อยู่ในฐานะผู้มีอำนาจควบคุมเหนือกระดาน

อย่างไรก็ตาม การไม่ได้เป็นผู้ควบคุมกระดานทั้งหมด มิใช่เหตุผลที่จะปฏิเสธความเป็นประเทศจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น คำถามที่น่าสนใจต่อไปก็คือ จักรวรรดินิยมภายใต้การนำของสหรัฐฯ จะดำรงอยู่เช่นนี้ต่อไปนานเพียงใด? คำถามนี้นับเป็นคำถามใหญ่ที่มีข้อโต้แย้งมากมายระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยกัน การตอบคำถามนี้อยู่นอกเหนือวิสัยทัศน์ขึ้นนี้ แต่ก็พอให้ข้อสังเกตโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยข้อจำกัดการดำรงสถานะมหาอำนาจสูงสุดของสหรัฐฯ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ขนาดของตลาด (market size) การเป็นเงินสกุลหลักของดอลลาร์ในระบบเศรษฐกิจโลก (central

position of the dollar in world economy) ระดับผลผลิตมวลรวม (productivity levels) จำนวนประเทศที่เป็นพันธมิตรและขีดความสามารถทางการทหาร⁴ (extensive international alliances and military capacity) ตลอดจนไปถึงความชอบธรรม (legitimacy) ในการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ และการสนับสนุนของประชาชนภายในประเทศ (supports from American people) ปัจจัยเหล่านี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างและขยายจักรวรรดินิยมสหรัฐฯ ในช่วงที่ผ่านมา ขณะเดียวกัน ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของสหรัฐฯ นับว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับปัจจัยต่างๆ ข้างต้น อันจะส่งผลเป็นต่อการเพิ่ม-ลดขนาดหรือระดับของปัจจัยเหล่านี้ และจะย้อนกลับมามีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการสร้างและขยายจักรวรรดินิยมสหรัฐฯ ในที่สุด

เมื่อพิจารณาจากบทบาทและลักษณะการดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีบุช พฤติกรรมอันแข็งกร้าวของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ภายหลังการโจมตีอิรักเมื่อต้นปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา นับว่าได้ส่งผลกระทบต่อปัจจัยที่ช่วยค้ำจุนสถานะความเป็นมหาอำนาจสูงสุดของสหรัฐฯ ในปัจจุบัน ในช่วงเริ่มต้นทำสงครามกับอิรัก นักวิจารณ์จากยุโรปท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า “สหรัฐฯ เข้าสู่สงครามโดยมีประเทศพันธมิตรร่วมด้วย น้อยที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน”⁵ (นับตั้งแต่ภายหลังสงครามเวียดนามเป็นต้นมา) ในขณะที่อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “แทบไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ว่าประเทศหนึ่งได้ระดมอำนาจแข็ง (hard power) มาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของตนจำนวนมากในเวลาอันสั้น และก็ไม่เคยปรากฏเช่นกันที่ประเทศดังกล่าวนี้จะสูญเสียอำนาจอ่อน (soft power) มากมายขนาดนี้”⁶ การทำสงครามของสหรัฐฯ ครั้งนี้เป็นไปท่ามกลางการต่อต้านคัดค้านของประชาคมระหว่างประเทศจำนวนมาก โดยหลายคนมีความคิดเห็นตรงกันถึงความเป็นประเทศที่ก้าวร้าวและอันตรายของสหรัฐฯ ที่มีมากกว่าศัตรูของสหรัฐฯ เอง⁷

⁴ Michael Cox, “Empire by denial: The strange case of the United States,” *International Affairs* 81 (2005): 27.

⁵ Fareed Zakaria, *Arrogant empire* [Online], 2003. Available from: <http://www.blackwebportal.com/wire/DA.cfm?ArticleID=1213> [2005, November 20]

⁶ Michael Cox, “Empire? The Bush doctrine and the lessons of history,” in *American power in the twenty-first century*, eds. David Held and Mathias Koenig-Archibugi (Cambridge: Polity Press, 2004), p. 43.

⁷ Richard Crockatt, *America embattled: 9/11, anti-Americanism and the global order* (London: Routledge, 2002), pp. 39-71.

ปฏิบัติการโจมตีอิรักของสหรัฐฯ ล่าสุด ซึ่งดำเนินไปท่ามกลางการคัดค้านจากฝ่ายต่างๆ และสวนทางกับระเบียบและกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศนำมาสู่ความท้าทายประการแรกของสหรัฐฯ อันได้แก่ *ประเด็นเรื่องความชอบธรรม* ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อทัศนคติในเชิงลบของประชาคมระหว่างประเทศที่มีต่อสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อันอาจนำไปสู่การต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมอเมริกันหรืออเมริกันนิยม (Anti-Americanism) ของประชาคมทั่วโลกในที่สุด นอกจากนี้ ท่าทีที่แข็งกร้าว โดยเฉพาะการจัดการกับปัญหาต่างๆ โดยอาศัยรูปแบบเอกภาคี ยังได้สร้าง ความขุ่นเคืองให้กับประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ อันนับเป็นความท้าทายประการที่สอง ความหมางเมินและไม่ไว้วางใจระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศพันธมิตรนอกจากอาจนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศเหล่านี้แล้ว ยังเป็นทำลายความร่วมมือภายใต้ระบบพันธมิตรที่สหรัฐฯ ได้ก่อตั้งขึ้นมาและจำเป็นต้องใช้ในอนาคตด้วย⁸

ประการที่สาม ได้แก่ ชีตความสามารถของสหรัฐฯ ในการควบคุมประเทศต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจเสรีทุนนิยมที่สหรัฐฯ เป็นผู้นำ ทศวรรษที่แล้ว (1990) ถือได้ว่าเป็นทศวรรษแห่งความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ อย่างแท้จริง เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของสหรัฐฯ เติบโตและขยายตัวอย่างมากในช่วงเวลานี้ ในขณะที่เดียวกันสหรัฐฯ ได้ใช้ขีดความสามารถของตนเองในการรักษาความมีเสถียรภาพของระบบทุนนิยมโลก ด้วยการเป็นผู้อำนวยความสะดวกแจกจ่าย “สินค้าสาธารณะ” (public goods) ให้แก่ระบบในรูปของการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและมาตรฐานความเป็นอยู่ โอกาสทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนาและความเจริญเติบโตของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อกลับมาสู่การสร้าง ความก้าวหน้าและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เอง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน สหรัฐฯ เริ่มประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหลายด้านทั้งภาวะหนี้สินและการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ ซึ่งทำให้สหรัฐฯ ไม่สามารถเป็นผู้นำในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับระบบได้อย่างเต็มที่* ในขณะที่ประเทศยุโรปและญี่ปุ่นก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำหน้าที่

⁸ Joseph S. Nye, *The paradox of American power: Why the world's only superpower can't go it alone*(Oxford: Oxford University Press, 2002), pp. 154-163.

* ในปี ค.ศ. 2004 สหรัฐฯ ประสบกับภาวะขาดดุลการค้า (trade deficit) กับต่างประเทศรวมมูลค่า 617.7 พันล้านเหรียญฯ เพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 2003 ร้อยละ 24.4 ในจำนวนนี้สหรัฐฯ ขาดดุลการค้าให้กับจีนถึง 162 ล้านเหรียญฯ มากที่สุดในบันทึกประวัติศาสตร์การค้าขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ กับประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียว ในขณะที่หนี้สาธารณะ (public debt) ของสหรัฐฯ ณ วันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2005 มีจำนวนกว่า 7.7 ล้านล้านเหรียญฯ ซึ่งกำลังไต่ระดับประเทศที่มีหนี้สูงที่สุดในโลก (Chalmers Johnson, *Wake up!: Washington's alarming foreign policy*[Online], 2005, Available from: <http://www.globalpolicy.org/empire/analysis/2005/0331wakeup.htm>[2006, January 6])

แทนสหรัฐฯ ได้ เพราะต่างก็ประสบภาวะชะลอตัวเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวทำให้ดูเหมือนว่าโลกภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนกำลังเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนมากขึ้นเรื่อยๆ ในระยะสั้นสภาวะดังกล่าวนี้อาจไม่ส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เนื่องจากสหรัฐฯ ยังคงมีขีดความสามารถทั้งในด้านการเมืองและการตลาดที่ทำให้สามารถรักษาสถานะความเป็นผู้นำได้เปรียบในการต่อรองและได้รับประโยชน์ในระบบเสรีทุนนิยม แต่ในระยะยาวแล้ว นับเป็นเรื่องยากที่สหรัฐฯ จะควบคุมระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ตนต้องการได้⁹

ประการสุดท้าย เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในของสหรัฐฯ เอง บทบาทของสหรัฐฯ นับแต่หลังวันที่ 11 กันยายน โดยเฉพาะการโจมตีอิรักในกรณีล่าสุดนั้น แสดงออกถึงความเป็นประเทศจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ โดยปราศจากข้อสงสัย อย่างไรก็ตาม ประชาชนอเมริกันส่วนใหญ่มิได้เห็นพ้องหรือมีความเชื่อในเรื่องความเป็นประเทศจักรวรรดินิยมของสหรัฐฯ แต่อย่างใด ลักษณะดังกล่าวปรากฏมาตั้งแต่อดีตและยังคงดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่รัฐบาลบุชนำกำลังเข้าโจมตีอัฟกานิสถานและอิรัก ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถและขยายฐานทัพของสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ การดำเนินการนี้เป็นไปภายใต้การสนับสนุนของประชาชนชาวอเมริกันเพราะเห็นว่าจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับประเทศ (มิใช่เป็นไปเพื่อขยายจักรวรรดินิยม) และตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐบาลสหรัฐฯ จะไม่เปลี่ยนแปลงทรัพยากรของตนให้กับการนี้มากเกินไป ตลอดจนไม่ดำเนินการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความรำคาญหรือสร้างความบาดหมางอย่างรุนแรงกับประเทศต่างๆ ขณะเดียวกันมิได้หมายความว่า การสนับสนุนที่รัฐบาลได้รับจากประชาชนนี้จะมีถาวรตลอดไป เมื่อผลสุดท้าย รัฐบาลสหรัฐฯ ประสบกับปัญหาเรื่องความชอบธรรม การดำเนินการของสหรัฐฯ ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์และความขัดแย้งกับประเทศต่างๆ ตลอดจนความสิ้นเปลืองและสูญเสียเกินกว่าที่สหรัฐฯ จะแบกรับภาระโดยลำพังประเทศเดียวได้ ลักษณะดังกล่าวย่อมทำให้ประชาชนหันกลับมาพิจารณาและยุติการสนับสนุนที่มีต่อรัฐบาลในที่สุด

⁹ Michael Cox, The empire's back in town: Or America's imperial temptation-again[Online], 2003, Available from: http://www.attacberlin.de/fileadmin/Sommerakademie/Cox_Imperial_Temptation.pdf[2006, March 6]